



JAG BLEV ÖVERRASKAD av hur liberalt mp egentligen är”, konstaterade en nybliven miljöpartistisk kommunalpolitiker när jag tidigare i år frågade honom om medlemskapet i partiet levt upp till hans förväntningar. Politikern, som snabbt skaffat sig tunga kommunala uppdrag, berättade att han valt att gå med i miljöpartiet eftersom han sympatiserade med partiet i miljöfrågorna. Ideologiskt kände han sig egentligen mer hemma i vänsterpartiet, förklarade han. Han är långt ifrån ensam om att ha utgått ifrån synen på miljöpartiet som ett vänsterparti.

Men miljöpartiets placering till vänster bör nog ses mer som ett taktiskt val än en grundläggande ideologisk hemhörighet. Miljöpartiet är, precis som kommunalpo-

FRÅN EKOFLUMMARE TILL LATTELIBERALER?

Från idealistiska grönavgare till regeringssugna koalitionspartner på vänsterkanten. Men hör miljöpartiet nödvändigtvis hemma bland socialister? Svend Dahl spanar efter gröna liberala skott.

Av Svend Dahl

Doktorand i statsvetenskap vid Stockholms universitet
Illustration av Kerstin Hanson



litikern insåg, betydligt liberalare än vad många tror. Det är en viktig insikt för både borgerliga partistrateger och opinionsbildare. I stället för att hänga upp sig på partiintern konstigheter utan

tier i riksdagen och oklara majoritetsförhållanden. I en sådan situation borde en blågrön koalition vara de borgerliga partiernas förstahandsalternativ.

Vi glömmar lätt bort att miljöpartiet är ett parti som är bildat utifrån en annan konfliktdimension än den dominerande höger-vänster-konflikten om statens inblandning i ekonomin. Här samsades inledningsvis personer från hela höger-

verklig betydelse, som exempelvis beslutet att förordna ett räntefritt samhälle, bör man se och behandla miljöpartiet som en potentiell samarbetspartner. Valet 2010 kan mycket väl resultera i ett oklart parlamentariskt läge med ett eller två nya par-

vänster-skalan, som förenades dels av ett engagemang i miljöfrågan, dels ett missnöje med hur de etablerade partierna fungerade.

Med det här perspektivet skulle man kunna argumentera för att miljöpartiet lika gärna skulle kunnat välja att liera sig med moderaterna, åtminstone i dess nya version. Visst har socialdemokraterna varit något mer engagerade i miljöfrågan historiskt. Men föreställ er

”Bara för att miljöpartiet i dag valt en vänsterposition innebär det inte att den kan tas för given. Tvärtom.”

att moderaterna lite tidigare än 2007 insett att miljöfrågorna kanske är viktiga, och det blir inte alls lika självklart vilket av de två bil-och-tung-industri-partierna, som är den naturliga samarbetspartnern för de gröna.

FÖR DET FINNS en lång rad beröringsytor med de borgerliga partierna. Beröringsytor som i många avseenden framstår som lika stora, om inte större, än de vänsterut. Inte minst hänger det ihop med de ideologiska utgångspunkterna, där miljöpartiet står fast förankrat i en individualistisk tradition. Denna grundsyn sammanfattas väl i partiprogrammets inledning:

”Människor måste ges frihet att utifrån sina egna förutsättningar och möjligheter utvecklas till egna individer. Kulturell mångfald och olika livsval ska uppmuntras. Människans frihet att bestämma över sig själv ska bara begränsas av hänsyn till andra människors frihet och säkerhet, hänsyn till kommande generationers rätt till en god livsmiljö och hänsyn till andra kända varelser.”

Man kan på goda grunder invända att samtliga partiets programdokument i dag är fyllda med högtidliga formuleringar om frihet. Samtidigt finns det i miljöpartiet en tydlig koppling mellan individualistiska ideal och partiets ställningstaganden i sakfrågor, som gör att formuleringarna inte kan avfärdas lika lätt. Det handlar om exempelvis synen på småföretag, friskolor, rörlighet över gränser, integritet, småskalighet och decentralisering.

Inte minst under förra mandatperioden resulterade miljöpartiets individualism dessutom i parlamentariska uppgörelser med de borgerliga partierna om friskolor, ändrade turordningsregler för småföretag och öppenhet för arbetskraftsinvandring. Att miljöpartiet valde att samarbeta med de borgerliga i viktiga sakfrågor, trots ett nära samarbete vänsterut i andra frågor, säger både en hel del om hur

viktig individualismen är för partiet och om de spänningar som finns i det rödgröna samarbetet.

Men hur ska man då tolka kravet på hänsyn till kommande generationer och andra kända varelser, något som sannolikt får många ideologiskt engagerade liberaler att rygga tillbaka och kanske avfärda miljöpartiet som icke-liberalt? Precis som i alla programdokument går formuleringarna att tolka på väldigt olika sätt. En del gör säkert långtgående tolkningar av formuleringarnas innebörd, men de kan lika gärna ses som realpolitiskt ganska harmlösa ideologiska markörer av det slag som de flesta partier håller sig med. Att djur, även när vi har för avsikt att äta upp dem, ska behandlas väl är ju knappast en kontroversiell åsikt, vare sig bland borgerligt sinnade personer eller andra.

MILJÖPARTIETS individualism märks också i frågor där partiet i dag står för en betydligt mer liberal politik än de borgerliga partierna, som exempelvis i synen på integritet eller i asylpolitiken, där det tillsammans med vänsterpartiet och enskilda borgerliga politiker står för öppnare gränser.

I sammanhanget är friskolefrågan särskilt intressant att lyfta fram. I dag är miljöpartiet det parti som tydligast försvarar en av de grundläggande principerna bakom friskolereformen – nämligen tanken på att mångfald i skolan, och då inte bara sett till driftsfor-



merna, är något positivt:

”Det finns inte bara ett sätt att bedriva undervisning på. Det finns många, och miljöpartiet vill därför främja mångfalden inom skolan. Vi vill se en utveckling där man stöder skolornas möjligheter att använda sig av olika typer av pedagogik och att profilera sig på olika sätt. Vi vill att alla ska få plats i skolan, att eleverna ska ges utrymme att utveckla sin egen identitet och att skolan ska fungera inspirerande i denna process. Detta förutsätter en stor pedagogisk frihet för alla skolor i Sverige, oavsett huvudman”.

Formuleringarna i miljöpartiets senaste utbildnings-

politiska riksdagsmotion låter precis som när jag som ung moderat aktivist i början av 90-talet argumenterade för friskolor. Däremot är det ganska långt från vad borgerliga skolpolitiker i dag talar om, där betoningen i skolpolitiken tydligt flyttas i riktning mot ”ordning och reda” och tidiga betyg åt alla, som generella principer för alla skolor.

MEN VARJE parti som vill ha verkligt inflytande tvingas förr eller senare att positionera sig på höger-vänster-skalan. Hittills har miljöpartiet, kanske korrekt, gjort bedömningen att man får störst inflytande, och därmed störst möjlighet att förverkliga sina egna programpunkter, genom att i huvudsak samarbeta vänsterut.

Bara för att miljöpartiet i dag valt en vänsterposition innebär det inte att den kan tas för given. Tvärtom. Dels har vi redan i dag sett att miljöpartiet är öppet för sakpolitiska uppgörelser högerut, dels kan den historiska samhörigheten med socialdemokraterna i miljöfrågan knappast ses som lika självklar när även moderaterna applåderar principen om grön skatteväxling. Men det handlar också om förändringar inom miljöpartiet som förstärker partiets liberala drag. Några talar om att göra partiet regeringsdugligt, andra om att göra upp

med flummet. Men det handlar lika mycket om en kulturell förändring inom miljöpartiet.

Miljöpartiet har gått från att vara ett parti där aktiva funderade över hur planeternas positioner påverkade den egna grönsaksodlingen, till att bli ett parti för människor som gärna köper ekologiska produkter, men som också uppskattar att de har en snygg förpackning. Det gamla miljöpartiet var ett parti för dem som ville dra sig undan och leva antroposoffiv i Järna. Dagens miljöpartister hyser tvivel kring hur samhället utvecklas på områden som exempelvis storföretagens makt, klimat-

Vin hem till dörren?

Australian Wine Club erbjuder hemleverans av kvalitetsviner från småskaliga producenter världen över.

Testa vår Introduktionslåda – 300 kronor rabatt!

Du får 12 röda och vita kvalitetsviner för 1260 kr (ordinarie pris 1560 kr) plus frakt. Ring **08-55117188** eller gå in på **www.australianwineclub.se** för att göra en beställning.

AUSTRALIAN
WINE CLUB



300:-

rabatt på Introduktionslådan

Använd rabattkod NEO vid beställning. Gäller t.o.m. 15 oktober eller så långt lagret räcker. Leveranskostnad 190:- tillkommer.

**Alkoholkonsumtion under
graviditeten kan skada barnet.**

förändringar, övervakning och hårdare tag mot än det ena än det andra. Men partiet vill inte längre dra sig undan det moderna samhället, utan förbättra det. Om det gamla miljöpartiet låg väldigt långt ifrån vad vi skulle kunna kalla ett modernt urbant liv, är dagens miljöparti i många avseenden en spegelbild av hur unga välutbildade människor är mest. Med det perspektivet är det inte så konstigt att företrädare för de borgerliga ungdomsförbunden har slutat se de gröna som motståndare när de möts i debatter.

MILJÖPARTIET SOM frihetligt parti kan emellertid också förstås mot bakgrund av förändringar av övriga partiernas läge i den politiska rymden. Miljöpartiets position i dag påminner i flera avseenden om folkpartiets historiska position. Dels i politisk bemärkelse, där man står upp för de icke-ekonomiska delarna av liberalismen, som exempelvis en generös asylpolitik, dels i fråga om förhållandet till övriga partier. Medan folkpartiet historiskt var förankrat i det borgerliga lägret men alltid hade en dörr öppen vänsterut, har miljöpartiet valt att ha sin hemvist till vänster men samtidigt vara öppet för uppöknelser högerut.

Att miljöpartiet har kunnat ta den här positionen i svensk politik hänger förstås ihop både med folkpartiets utveckling och att blockpolitiken i och med att Allians för Sverige cementerats. Det har skapat utrymme för ett

”Det gamla miljöpartiet var ett parti för dem som ville dra sig undan och leva antroposofliv i Järna.”

parti som kan fånga upp vissa liberala frågor som inte längre har en uppenbar hemvist och som dessutom är öppet för att röra sig på båda sidor av blockgränsen.

MEN OM DE GRÖNA nu är så bra och liberala, vad är det som hindrar de borgerliga partierna från att fullt ut omfamna miljöpartiet? Invändningarna mot att samarbeta mer med miljöpartiet brukar koka ner till ett par tre punkter: Miljöpartiet står för en helt annan syn på ekonomin än de borgerliga partierna, de är emot tillväxt och de sätter miljön före människan.

Det är klart att miljöpartister inte håller sig med exakt samma ideologiska referenser om hur ekonomin fungerar som traditionella liberaler. Nästan inga borgerliga politiker, och sannolikt även ganska få borgerliga väljare, skulle välja att tala i termer av en ”kretsloppsekonomi”. Men det handlar snarare om att miljöpartiet har ett delvis annat perspektiv på de ekonomiska frågorna, än att det intar en helt annan position i sakfrågorna. De annorlunda ingångsvärdena i diskussionen kring ekonomiska frågor gör också att miljöpartiet delvis betonar andra aspekter av marknadsekonomin än vad många inom borgerligheten vanligtvis gör.

Det handlar till exempel om den i näringslivshögern vanliga synen på vinstintresset som entreprenörens främsta drivkraft, där miljöpartiets synsätt snarare betonar entreprenörskapet som självförverkligande. Två perspektiv som snarare kompletterar än utesluter varandra.

Om man bortser från skillnader i teoretiska utgångspunkter finns ingen större anledning att överdriva skillnaderna när det kommer till den mer konkreta synen på marknadsekonomin. Hos miljöpartiet finns en grundmurad tilltro till entreprenören som grunden för ekonomisk utveckling, något som de flesta liberaler gillande skulle sluta upp bakom.

Samtidigt ska man komma ihåg att miljöpartiets positiva syn på marknadsekonomin är en relativt ny sak, som gradvis vuxit fram. I det gamla skägg-och-noppiga-koftor-partiet följdes avståndstagandet från det moderna samhället ofta av ett avståndstagande från marknadsekonomin. Sannolikt kan den mer positiva synen på marknadsekonomin kopplas till det allt större genomslaget för marknadsinspirerade lösningar på miljöproblem som exempelvis överförbara fiskekvoter och marknader för utsläppsrätter.

Om man ska peka på något område där det i dag finns en

verklig skillnad mellan miljöpartiet och traditionella liberaler i synen på marknadsekonomin handlar det snarare om storföretagen. Medan många liberaler inte gör någon egentlig värderingsmässig skillnad mellan stora och små företag, intar miljöpartiet en skeptisk hållning gentemot storföretagen. Det handlar förstås om deras miljöpåverkan, men också om deras politiska inflytande i en globaliserad värld och vad deras hierarkiska organisationer betyder för både innovationsförmåga och människors självförverkligande.

HÄR ANKNYTER miljöpartiet till en lång liberal tradition. Adam Smith skrev om hur marknadsekonomin aktörer själva kommer att försöka sätta konkurrensen ur spel om de bara ges tillfälle. John Stuart Mill oroade sig för vad industrins organisationsmodeller innebar för arbetarnas utveckling och påverkansmöjligheter. Och Joseph Schumpeter beskrev hur storföretagens utvecklades till planekonomier i syfte att undvika marknadsekonomin kreativa förstörelse.

Problematiken är delvis densamma när det gäller synen på tillväxt. Det vill säga skillnaderna i perspektiv förstoras upp och man målar upp en karikatyr av miljöpartister som tillväxtmotståndare, ungefär på samma sätt som moderater ibland beskrivs som nattvaktarstatsanhängare när de vill kapa någon procent i den kommunala kulturbudgeten.



Visst har det funnits, och finns säkert, enskilda miljöpartister som är emot ekonomisk tillväxt. Precis som det finns moderater som vill införa nattväktarstat. Vad miljöpartiet, som parti, ifrågasätter är däremot inte tillväxten som sådan, utan att den ganska ofta, både från borgerligt och socialdemokratiskt håll, används som enda måttstock på att samhället blir bättre.

PÅ MOTSVARANDE SÄTT är det med påståendet att miljöpartiet skulle sätta miljön för människan. Det finns säkert de miljöpartister som tycker att skalbaggar är viktigare än människor. Och ser man det som civilisationens slut om det skulle bli svårare att köra bil från Täby till Stockholms innerstad, då kanske det finns anledning att hålla sig undan.

Den intressanta frågan är egentligen optimism mot pessimism. Den intellektuella borgerligheten, som den här tidskriften, har ju gjort utvecklingsoptimismen till sitt signum. Visst är det en rimlig hållning. Mänsklig kreativitet och marknadsekonomi har visat sig väldigt bra på att göra livet bättre.

Men även om man i grunden är utvecklingsoptimist kan man hävda att vi behöver förändra vårt sätt att leva, och att marknaden inte utgör hela lösningen. När man läser miljöpartiets programdokument är det uppenbart att det är ungefär här partiet hamnar – människor har förmågan att hitta lösningar på väldigt svåra problem både genom entreprenöriell kreativitet och genom politik.

Det finns givetvis skillnader mellan vad många borgerliga tycker och vad många i miljöpartiet anser. Men konflikterna är inte på något sätt så oöverstigligena som en del vill göra gällande. Det är knappast så att den liberala utvecklingsoptimismen ställs mot en tillbaka-till-jordkällarna-pessimism. Snarare handlar det om att en eventuellt väl optimistisk syn på politiken ställs mot en kanske väl optimistisk syn på marknaden förmåga att lösa svåra miljöproblem. Det är å andra sidan en konflikt där liberaler redan i dag har olika uppfattningar.

Miljöpartiet har potentialen att vara en liberal kraft i svensk politik och är en möjlig samarbetspartner för de borgerliga. Men vad innebär det egentligen för de liberala dragen hos miljöpartiet att man valt att liera sig med socialdemokraterna och vänsterpartiet? Optimisten skulle kunna argumentera för att miljöpartiet kommer att vara garanten för att friskolemotståndare, övervakningsivrare och betong-sossar inte får fritt spelrum i en rödgrön regering.

MEN MAN KAN lika gärna inta en mer skeptisk hållning. Är det kanske så att miljöpartiet i sin iver att visa sig regeringsdugliga är redo att kompromissa bort både liberalism och miljöhänsyn?

Kommunalpolitiken i Göteborg kan fungera som ett varnande exempel. Här har miljöpartiet gått med på att riva delar av stadsdelen Gårda i centrala Göteborg för att möta socialdemokraternas krav på ett nytt parkeringshus för mässan. Nu är det i och för sig inte samma sak att förhandla med historiens svagaste s-ledare, Mona Sahlin, som att samarbeta med en av de starkaste s-avdelningarna i landet.

Men om Gårdafrågan är en vägvisare för hur miljöpartiet kommer att agera i regeringsställning är det lätt att bli pessimist. Då riskerar miljöpartiet att bli 2010 års version av centerpartiet. Alltså det parti som lockade liberala väljare, bara för att strax därefter göra dem besvikna. ∞